

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Państwowy Instytut Badawczy

Korporacje transnarodowe w przemyśle spożywczym w Polsce

dr hab. Piotr Chechelski, prof. IERiGŻ-PIB

Warszawa, 6.10.2017 r.

Definicja KTN

- „Jedyną rzeczą stałą w procesach globalizacji jest zmiana” (P. Drucker)
- Współcześnie w literaturze korporacje traktuje się jako strukturę heterarchiczną: zdecentralizowaną, elastyczną, wymagającą koordynacji sieć, obejmującą krajowe jednostki organizacyjne oraz filie zagraniczne, a także kooperujących partnerów biznesowych (T. Gołębiowski, 2014).

(por. Gupta, Govindarajan, 2000; Doz, Santos, Williamson, 2001; Tallman, Phene, 2007; za T. Gołębiowski, 2014: Wpływ zakorzenienia przedsiębiorstwa na przewagę konkurencyjną – perspektywa korporacji transnarodowych, *International Business and Global Economy*, nr 33, s. 495-505)

Różnice celów pomiędzy państwami a KTN

Państwa	KTN
- dobrobyt obywateli	- zwiększenie zysków
- demokracja	- maksymalizacja własnej użyteczności (niskie koszty)
- praworządność	- pozycja na rynku globalnym (w sektorze, branży)

Fazy rozwoju korporacji transnarodowych

- internalizacja (faza wstępna – narodzin),
- umiędzynarodowienie (faza rozwoju – wzrostu),
- globalizacja sensu stricto (faza dojrzałości – ekspansji),
- globalizacja korporacyjna (faza doskonalenia – nasycenia).

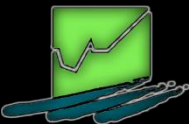
Rola KTN w gospodarce światowej

Pozytywna — przyczyniają się do rozwoju i stymulują zmiany poprzez:

- wzrost gospodarczy
- zwiększenie efektywności
- rozwój innowacyjności i postępu technologicznego
- restrukturyzację sektorów i branż
- aktywizację konkurencji i lokalnej przedsiębiorczości
- wzmocnienie współpracy międzynarodowej poprzez rozwój handlu
- szerzenie wzorców etycznych (CRS) i wysokiej kultury organizacyjnej itd.

Negatywna — zwłaszcza dla krajów przyjmujących (BIZ)

- może prowadzić do praktyk ograniczających konkurencję
marginalizacja krajowych przedsiębiorstw
- oligopolizacja rynku
- drenaż lokalnych rynków i zasobów produkcji (surowców, siły roboczej, technologii i know-how)
- tworzenie grup interesu (lobbying) na rzecz zmian korzystnych dla KTN
- zmiany trendów w konsumpcji (wzrost nakładów na reklamę żywności, marketing) nie zawsze korzystne dla konsumenta

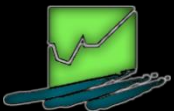
Globalizacja sektora żywnościowego

Zmiany pozytywne	Zmiany negatywne
<ul style="list-style-type: none">- wzrost efektywności produkcji,- edukacja ekologiczna,- bogatsza oferta asortymentowa produktów żywnościowych	<ul style="list-style-type: none">- uprawy i żywność modyfikowana genetycznie (o nie do końca zbadanych skutkach zdrowotnych),- zmiany charakteru produkcji z „jakościowego” („bio”, organiczny) na „ilościowy” (służący np. maksymalizacji wydajności z hektara użytków rolnych) itp.

Korporacje transnarodowe w działach przemysłu spożywczego w Polsce

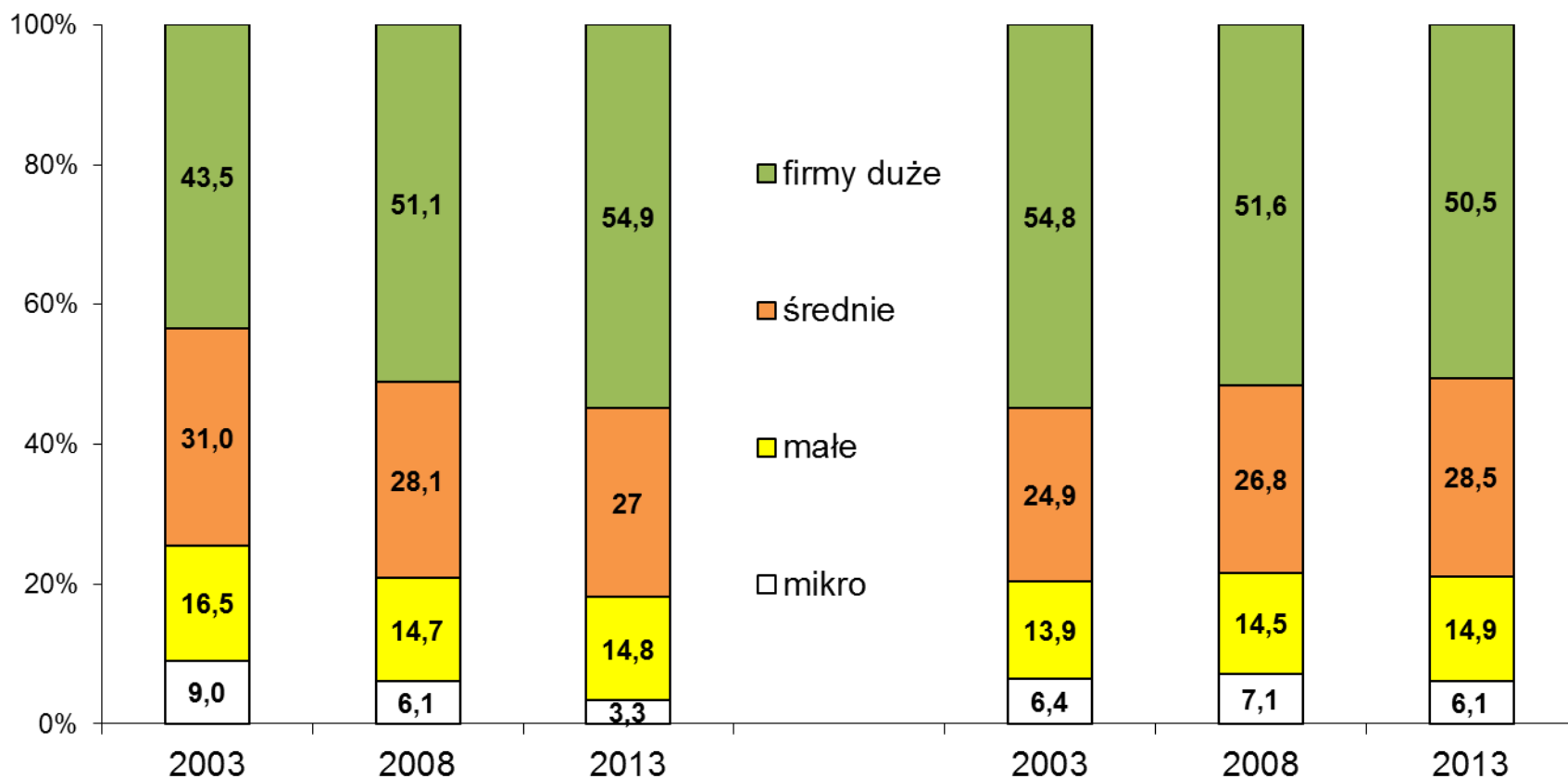
Działy przemysłu	2005		2011		2014	
Działy o bardzo wysokim stopniu globalizacji						
Tytoniowy	Philip Morris; BAT; Altadis; Imperial Tobacco; Scandinavian Tobacco; Gallaher	6	Philip Morris; BAT; Imperial Tobacco; Japan Tabacco	4	Philip Morris; BAT; Imperial Tobacco; Japan Tabacco	4
Piwowarski	Heineken International; SAB Miller; Carlsberg	3	Heineken International; SAB Miller; Carlsberg	3	Heineken International; SAB Miller; Carlsberg	3
Olejarski	Bunge Investment; A.D.M.; Unilever	3	Bunge Investment; A.D.M.; Unilever	3	Bunge Investment; A.D.M.; Unilever	3
Spirytusowy	Pernod Ricard; Philips Millenium Corporation LLC; Vin&Spirit; CDEC	4	Pernod Ricard; Philips Millenium Corporation LLC; CDEC, Diageo, Brown - Forman	5	Pernod Ricard; Diageo, CDEC, Stock Spirits, Brown - Forman	5
Paszowy	Cargill; Nestle; Provimi Holding; Mars; Smithfield Foods, De Heus, Dossche	7	Cargill; Nestle; Provimi Holding; Mars; Smithfield Foods, De Heus, Dossche	7	Cargill; Nestle; Mars; Smithfield Foods, De Heus, Dossche	6
Cukierniczy	Kraft Foods; PepsiCo; Nestle; Ferrero; Mars; Cadbury Schweppes; Lindt & Sprungli; Storck; Wrigley	9	Kraft Foods; PepsiCo; Nestle; Ferrero; Mars; Lotte	6	Mondelez; PepsiCo; Nestle; Ferrero; Mars (Wrigley); Lotte, Barry Callebaut Manufacturing, The Lorenz Bahlsen Snack-World	8
Cukrowniczy	Nordzucker; Sudzucker; British Sugar Overseas; Pfeifer&Langen	4	Nordzucker; Sudzucker; Pfeifer&Langen	3	Nordzucker; Sudzucker; Pfeifer&Langen	3
Działy o wysokim stopniu globalizacji						
Napojów bezalkoholowych	Coca-Cola; PepsiCo; Nestle; Danone; Cadbury Schweppes	5	Coca-Cola; PepsiCo; Nestle; Danone	4	Coca-Cola; PepsiCo; Nestle; Danone	4
Koncentratów spożywczych	Nestle; Unilever; Elite; H.J. Heinz; Cargill; Tchibo; Kraft Foods; Sara Lee Doueve Egberts; Orkla Foods; Dr Oetker; Tata Group	11	Nestle; Unilever; Elite; H.J. Heinz; Cargill; Tchibo; Kraft Foods; Sara Lee Doueve Egberts; Dr Oetker; Tata Group; Mc Cormick	11	Nestle; Unilever; Elite; H.J. Heinz; Cargill; Tchibo; Mondelez; Jacobs Doueve Egberts; Dr Oetker; Tata Group; Mc Cormick, Danone (Nutrica)	12
Rybny	Orkla Foods; Frosta	2	Frosta	1	Frosta, Marine Harvest (Morpol), Müller (Lisner)	3
Działy o niskim stopniu globalizacji						
Owocowo-warzywny	Bonduelle; Pernod Ricard; H.J. Heinz; PepsiCo; Nestle; Orkla Foods; Novartis	7	Bonduelle; H.J. Heinz; PepsiCo; Nestle	4	Bonduelle; H.J. Heinz; PepsiCo; Nestle	4
Mleczarski	Danone; Hochland; Nestle; Unilever; Dr Oetker; Zott; Arla Foods	7	Danone (Nutrica); Hochland; Nestle; Unilever; Dr Oetker; Zott; Müller	7	Danone (Nutrica); Hochland; Nestle; Unilever; Dr Oetker; Zott; Müller	7
Mięsny	Smithfield Foods (Animex); Danish Crown (Sokołów); LDC (Drosed)	3	Smithfield Foods (Animex); Danish Crown (Sokołów); LDC (Drosed)	3	Smithfield Foods (Animex); Danish Crown (Sokołów); LDC (Drosed)	3
Młynarski i makaronowy	Nestle (Toruń); Dr Oetker	2	Nestle (Toruń); Dr Oetker	2	Nestle (Toruń); Dr Oetker	2

Zmiany w strukturze przemysłu spożywczego udział w wartości produkcji sprzedanej

Polska

Unia Europejska

Udział korporacji transnarodowych w wartości przychodów ze sprzedaży w działach przemysłu spożywczego w Polsce

Działy przemysłu	Udział KTN w przychodach działu w %				
	2003	2005	2007	2011	2015
Działy o bardzo wysokim stopniu globalizacji					
Tytoniowy	94,9	97,2	97,1	99,3	99,2
Piwowarski	82,8	83,5	84,6	86,4	87,4
Spirytusowy	18,1	46,6	49,3	67,6	72,8
Cukierniczy	73,3	72,3	72,5	72,6	69,2
Olejarski	55,4	56,4	56,5	58,3	63,2
Cukrowniczy	60,7	60,1	61,4	61,9	60,2
Działy o wysokim stopniu globalizacji					
Napojów bezalkoholowych	32,3	46,1	49,0	51,2	55,0
Paszowy	31,8	32,1	34,8	48,6	51,3
Koncentratów spożywczych	66,8	68,1	39,1	43,4	45,5
Rybny	7,0	5,6	3,6	4,2	31,8
Działy o niskim stopniu globalizacji					
Owocowo-warzywny	8,3	19,5	20,4	20,8	18,2
Mleczarski	12,0	14,4	15,3	17,9	15,2
Mięsny	15,7	13,8	12,8	17,5	16,4
Młynarski	11,4	13,5	10,8	10,1	10,8

Firmy prowadzące sprawozdawczość finansową (ze sprawozdań F-01). Nie uwzględniono przemysłu piekarskiego i winiarskiego, w których nie było KTN.

Źródło: opracowanie własne

Przyczyny spadku udziału KTN w sprzedaży w działach o niskim poziomie globalizacji

- Przedsiębiorstwa krajowe pracują na niższych marżach
- Patriotyzm zakupowy polskich konsumentów
- Wyższy przyrost produkcji w tych działach
- Duża liczba małych i średnich przedsiębiorstw, których zakupem KTN nie są zainteresowane (w mleczarstwie – rozproszony akcjonariat)
- Są to działy oparte głównie na surowcu krajowym

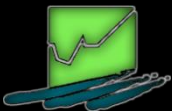

Zmiany w strukturze branżowej produkcji sprzedanej w działach przemysłu spożywczego w procentach

Działy przemysłu	2000	2015	Zmiany w p.p. 2015/2000
Działy o bardzo wysokim stopniu globalizacji			
Tytoniowy	4,75	2,47	-2,28
Piwowarski ^a	6,46	4,36	-2,10
Spirytusowy	2,11	1,91	-0,20
Cukierniczy	6,14	5,75	-0,39
Olejarski	2,57	2,27	-0,30
Cukrowniczy	5,00	1,93	-3,07
Razem	27,0	18,7	
Działy o wysokim stopniu globalizacji			
Napojów bezalkoholowych	4,20	3,91	-0,29
Paszowy	6,87	7,90	1,03
Koncentratów spożywczych ^b	6,42	7,97	1,55
Rybnym	2,29	4,89	2,60
Razem	19,8	24,7	
Działy o niskim stopniu globalizacji			
Owocowo-warzywny ^c	9,05	8,27	-0,78
Mleczarski ^d	14,50	13,89	-0,61
Mięsny i drobiarski	25,47	31,37	5,90
Zbożowo-młynarski ^e	4,17	3,13	-1,04
Razem	53,2	56,6	
Razem	100,00	100,00	

^aze słodem, ^bz herbatą i kawą, ^cz ziemniakami, ^dz lodami, ^eze skrobią

Źródło: obliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS

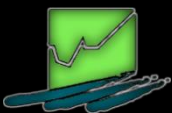

Wartość produkcji sprzedanej w działach przemysłu spożywczego (bez mikrofirm) w mld zł

Działy przemysłu	2000	2004	2008	2012	2015	Zmiany w latach 2015/2000	
						w %	w mld zł
Działy o bardzo wysokim stopniu globalizacji							
Tytoniowy	3,72	3,28	2,64	3,68	4,51	21,24	0,79
Piwowarski ^a	5,06	6,17	8,03	8,75	7,95	57,11	2,89
Spirytusowy	1,65	2,19	2,89	3,27	3,48	110,91	1,83
Cukierniczy	4,81	6,63	8,59	12,58	10,49	118,09	5,68
Olejarski	2,01	2,48	4,33	5,56	4,14	105,97	2,13
Cukrowniczy	3,92	4,46	4,06	5,95	3,52	-10,20	-0,40
Działy o wysokim stopniu globalizacji							
Napojów bezalkoholowych	3,29	3,46	4,52	6,40	7,13	116,72	3,84
Paszowy	5,38	7,73	9,46	14,48	14,41	167,84	9,03
Koncentratów spożywczych ^b	5,03	5,58	8,02	12,56	14,54	189,07	9,51
Rybny	1,79	2,72	4,57	6,70	8,92	398,32	7,13
Działy o niskim stopniu globalizacji							
Owocowo-warzywny ^c	7,09	9,96	12,22	14,39	15,10	112,98	8,01
Mleczarski ^d	11,36	15,46	19,20	24,47	25,35	123,15	13,99
Mięsny i drobiarski	19,95	27,59	37,07	53,94	57,24	186,92	37,29
Zbożowo-młynarski ^e	3,27	3,80	4,64	6,33	5,71	74,62	2,44

^aze słodem, ^bz herbatą i kawą, ^cz ziemniakami, ^dz lodami, ^eze skrobią

Źródło: J. Drożdż, 2016: *Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej przemysłu spożywczego w latach 2010-2014*, Studia i Monografie nr 168, IERiGŻ-PIB, Warszawa; *Procesy dostosowawcze polskiego przemysłu spożywczego do zmieniającego się otoczenia rynkowego (1)*, 2014: praca zbiorowa pod red. R. Mroczka, Program Wieloletni 2011-2014, nr 117, IERiGŻ-PIB, Warszawa oraz niepublikowane dane GUS opracowane przez J. Drożdż

Przeciętne zatrudnienie w działach przemysłu spożywczego (bez mikrofirm) w tys. osób

Działy przemysłu	2000	2004	2008	2012	2015	Zmiany w latach 2015/2000	
						w %	w tys. osób
Działy o bardzo wysokim stopniu globalizacji							
Tytoniowy	9,4	6,4	6,4	5,2	5,4	-42,55	-4,0
Piwowarski ^a	13,9	9,6	8,0	7,8	8,1	-41,73	-5,8
Spirytusowy	7,0	5,6	5,3	4,0	4,6	-34,29	-2,4
Cukierniczy	32,9	27,8	29,5	30,4	27,0	-17,93	-5,9
Olejarski	3,9	2,9	3,6	5,2	2,8	-28,21	-1,1
Cukrowniczy	20,6	12,4	5,9	3,4	3,3	-83,98	-17,3
Działy o wysokim stopniu globalizacji							
Napojów bezalkoholowych	16,2	13,1	11,2	11,1	9,7	-40,12	-6,5
Paszowy	10,0	9,2	9,0	9,7	11,4	14,00	1,4
Koncentratów spożywczych ^b	19,4	23,3	31,2	30,0	29,7	53,09	10,3
Rybny	12,7	11,3	15,6	14,7	16,9	33,07	4,2
Działy o niskim stopniu globalizacji							
Owocowo-warzywny ^c	38,4	38,6	36,4	30,1	30,2	-21,38	-8,2
Mleczarski ^d	53,2	44,8	40,7	38,2	36,5	-31,39	-16,7
Mięsny i drobiarski	103,7	106,2	115,3	110,9	111,9	7,91	8,2
Zbożowo-młynarski ^e	10,6	9,3	9,6	9,0	8,7	-17,92	-1,9

^aze słodem, ^bz herbatą i kawą, ^cz ziemniakami, ^dz lodami, ^eze skrobią

Źródło: J. Drożdż, 2016: *Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej przemysłu spożywczego w latach 2010-2014*, Studia i Monografie nr 168, IERiGŻ-PIB, Warszawa; *Procesy dostosowawcze polskiego przemysłu spożywczego do zmieniającego się otoczenia rynkowego (1)*, 2014: praca zbiorowa pod red. R. Mroczka, Program Wieloletni 2011-2014, nr 117, IERiGŻ-PIB, Warszawa oraz niepublikowane dane GUS opracowane przez J. Drożdż

Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto wytworzoną w działach przemysłu spożywczego¹ (tys. zł/zatrudnionego)

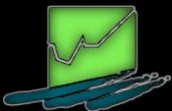
Działy przemysłu	2000	2004	2008	2012	2015	Zmiany w latach 2015/2000	
						w %	w tys. zł
Działy o bardzo wysokim stopniu globalizacji							
Tytoniowy	118,3	142,9	154,6	236,8	262,4	121,81	144,1
Piwowarski ^a	135,9	233,4	356,3	324,3	311,3	129,07	175,4
Spirytusowy	77,6	172,4	175,1	254,8	382,3	392,65	304,7
Cukierniczy	49,3	75,6	91,3	117,6	135,0	173,83	85,7
Olejarski	111,4	162,8	279,3	152,1	218,9	96,50	107,5
Cukrowniczy	89,6	170,6	261,3	861,7	330,5	268,86	240,9
Działy o wysokim stopniu globalizacji							
Napojów bezalkoholowych	60,8	77,3	127,8	136,7	206,8	240,13	146,0
Paszowy	91,5	158,7	158,6	197,3	199,1	117,60	107,6
Koncentratów spożywczych ^b	73,3	92,3	112,7	121,4	140,8	92,09	67,5
Rybny	26,9	47,8	66,1	78,8	103,8	285,87	76,9
Działy o niskim stopniu globalizacji							
Owocowo-warzywny ^c	44,1	67,3	82,5	109,7	120,9	174,15	76,8
Mleczarski ^d	41,5	62,4	75,7	94,3	99,6	140,00	58,1
Mięsny i drobiarski	30,8	37,9	52,2	66,5	79,4	157,79	48,6
Zbożowo-młynarski ^e	72,5	92,5	94,0	117,7	136,6	88,41	64,1

¹ W przedsiębiorstwach składających sprawozdania finansowe

^aze słodem, ^bz herbatą i kawą, ^cz ziemniakami, ^dz lodami, ^eze skrobią

Źródło: J. Drożdż, 2016: *Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej przemysłu spożywczego w latach 2010-2014*, Studia i Monografie nr 168, IERiGŻ-PIB, Warszawa; *Procesy dostosowawcze polskiego przemysłu spożywczego do zmieniającego się otoczenia rynkowego (1)*, 2014: praca zbiorowa pod red.

R. Mroczka, Program Wieloletni 2011-2014, nr 117, IERiGŻ-PIB, Warszawa oraz niepublikowane dane GUS opracowane przez J. Drożdż

Wydajność pracy w tys. euro na 1 zatrudnionego w 2012 r. w działach przemysłu spożywczego

Działy przemysłu	UE-27	UE-15	Polska
Działy o bardzo wysokim stopniu globalizacji			
Tytoniowy	963,5	1104,7	841,0
Piwowarski	366,4	364,8	625,4
Spirytusowy	469,7	494,3	915,9
Cukierniczy	207,7	223,5	182,0
Olejarski	761,5	860,8	818,6
Cukrowniczy	587,8	546,0	789,5
Działy o wysokim stopniu globalizacji			
Paszowy	586,8	634,9	578,2
Rybny	220,3	254,1	188,1
Działy o niskim stopniu globalizacji			
Owocowo-warzywny	223,8	252,8	155,4
Mleczarski	418,4	486,5	288,3
Mięsny i drobiarski	232,8	262,3	193,0
Zbożowo-młynarski	389,8	490,9	298,2

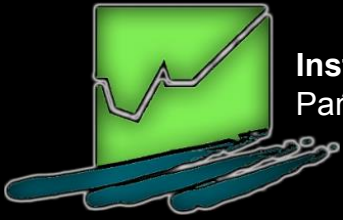
Pozytywny wpływ KTN

- najsilniejszy pozytywny wpływ działalności KTN dotyczył procesu transformacji, tworzenia konkurencyjnego rynku i umiędzynarodowienia działalności gospodarczej,
- dopływ kapitału umożliwiającą unowocześnienie przemysłu spożywczego,
- dopływ wiedzy i innowacji,
- wzbogacenie oferty asortymentowej na rynku żywnościowym,
- korzystne zmiany w zatrudnieniu – wzrost płac i kwalifikacji pracowników w filiach KTN,
- duża część polskiego eksportu artykułów rolno-spożywczych jest realizowana przez korporacje produkcyjne i handlowe,
- wzrost wpływów do budżetu państwa,
- przyczyniają się do obniżenia cen żywności,
- wywierają korzystny wpływ na konkurencję, zarówno w produkcji, jak i handlu artykułami spożywczymi, czyli poprawiają efektywność całego przemysłu spożywczego i handlu,
- zmuszają swoimi działaniami do konsolidacji i efektywności pozostałe podmioty.

Negatywny wpływ KTN

- koncentracja przedsiębiorstw powodująca eliminację słabszych podmiotów,
- konkurencja między poddostawcami (przewagi monopsoniczne),
- działania oligopolistyczne,
- istotny wpływ na upodobania konsumentów (intensywna reklama),
- ceny transferowe.

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Państwowy Instytut Badawczy

Dziękuję za uwagę